

Tekstilde Tasarım Olgusu

Şerife SEZGİN
Yrd.Doç.

Nesrin ÖNLÜ
Araştırma Görevlisi
Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi
İZMİR

İnsanoğlu yaşadığı sürece çevresi ile ilişki içindedir ve sürekli bilgi alır. Zaman içinde aldığı bu bilgileri gereksinimleri doğrultusunda kullanır. Bu bilgileri kullanarak ise tasarım olgusundan yararlanır. Tasarım günümüzde her alanda etkinliğini hissettiren vazgeçilmez bir olgu haline gelmiştir.

ASPECT OF DESIGN IN TEXTILES

Man has always been in touch with his surroundings and has also been a receiver of knowledge from it. He uses this knowledge in the direction of his needs. He makes use of design when applying this knowledge into form.

Design has become an aspect which we cannot do without, in almost every area of activity.

1. GİRİŞ

Günümüzde tasarlama işlemi tasarlayıcının bile hakim olamayacağı kadar çok genişlemiş ve gelişmiştir. Çünkü tasarlanacak ürünün elde edilebilmesi için göz önünde bulundurulması gereken teknik, ekonomik ve sosyal faktörler gelişmiştir. Bu faktörler ürünü kullanacak birey esas alınarak, hem bireyi hem de tasarlayacak kişiyi doğrudan etkilemektedir.

Modernizasyonun üst düzeyde olduğu çağımızda tüm alanlarda olduğu gibi tekstilde de tasarlama işlemi temel hususlardandır. Günümüzde tasarımsız ortamlardan söz etmek mümkün değildir. Böyle bir ortam ancak henüz insanoğlunun ve düşüncesinin var olmadığı ilk çağlarda olabilir.

İnsanoğlunun varoluşuyla birlikte düşünce ortaya çıkmış ve önceleri insan, çevresinde bulunanları olduğu gibi kullanırken düşüncesi sayesinde kullanım amacına göre onları biçimlendirmeye başlamıştır. Vücudunu dış etkenlerden korumak amacıyla iklime göre yapraklardan, otlardan v.s. yaptığı bir tür giysiyi ya da hayvan postlarını kullanmış, zamanla doğadan esinlenerek bulduğu teknikler, yöntemler ve malzemeler sayesinde "giysi" adımı verdiğimiz ürüne başka işlevler de kazandırmıştır. Bu işlem ilk çağlardan beri kullanılmakta olan halı-kilim gibi yaygılar için de geçerlidir. Bunların önceleri ilk giysiler gibi dokusu ve renkleri sınırlı iken zamanla çok büyük değişikliklere uğramıştır.

Giyisi ve yaygı olarak ortaya çıkan tekstil kavramı günümüzde akıl almayacak boyutlara ulaşmıştır. Hangi farklı alana el atsak karşımıza tekstil çıkar hale gelmiştir. Bu da beraberinde tekstildeki tasarlama olayının genişlemesine ve çok geniş boyutlu düşünülmesine sebep olmuştur. Malzeme çeşidiyle birlikte fonksiyonu da artmış, kullanılacak yer ya da kesim sayısı fazlalaşmıştır. Bu nedenle bu makalenin amacı tasarım olgusuna genel olarak değinildikten sonra tekstil tasarımını etkileyen faktörleri ve onu oluşturan öğeleri ortaya koymaktır. Çünkü günümüzde diğer alanlarda olduğu gibi tekstilde de bir ürün yalnızca işlevsellikten ibaret değildir. Bu işlevselliğe estetik özellikler kazandıran bir takım öğeler ve bunları etkileyen belirli faktörler vardır.

2.TASARIM OLGUSU

2.TASARIM OLGUSU

Tasarım, insanların gereksinimlerini karşılamayı hedefleyen, işlev, görünüm gibi her yönden yüksek düzeyde yenilik getirici, yarı karmaşık yarı disiplinli bir olgudur.

Dilimize "Tasarım" olarak yerleşen sözcük aslında Latince kökenlidir. Latince "de+ignare" kökünden gelir ve "işaret etmek", "belirtmek", "planlamak", "resmetmek", "bir model veya şekil olarak kurmak" anlamına gelir.

Genellikle bir çalışma için geçerli olan şemaların ve planların hazırlanma süreci olarak tanımlanan tasarım, güzel sanatlarda yaratıcı sürecin kendisi olmaktadır.

Tasarlanacak bir üründe öncelikle fonksiyon önemlidir. Ürün fonksiyonu belirlendikten sonra tasarlama aşaması devreye girer. İnsan yaşadığı sürece, gelişmiş duyu organları sayesinde çevresinden sürekli bilgi alır ve bu çevreyi alacağı kararlarla kendi düşüncesine uydurmaya ve değiştirmeye çalışır. Bu da kişinin fiziki çevresinden beklediği fonksiyonları ifade eden eylemleridir. Aynı eylemler, dolayısıyla tasarlanacak üründen yansiyacaktır ve gelişmiş istek ve ihtiyaçlarımızı karşılayan, eylemlerimizi gerçekleştirmemize yardımcı olan her şey tasarlama ürünlerini meydana getirecektir. İnsan eylemleri ufak bir kaş-göz hareketinden uçuşa isteye kadar geniş bir alana yayılabilir. Önemli olan bu eylemlerin sınırlarını belirleyebilmektir. Bu görev de tasarımcıya düşer. İnsanoğlu fiziki çevresi ile bir bütün halinde olduğu için tasarlayıcı bu sınırları istediği kadar genişletip daraltabilir.

Tasarlayıcı bu işlemleri yaparken tasarım olgusunu yönlendiren bir takım ilkelere göre hareket eder. Bu ilkeler çağa göre değişiklik gösterebiliyorken değişmeyen belirli ilkeler vardır. Bunlar şöyle sıralanabilir:

*İnsanın gelişimindeki her dönem, kendi malzeme ve teknikleri ile karakterize edilir,

*Her dönem, kendi özel düşünme şekillerini ve kendi alışılmamış değerler dizisini oluşturur,

*Her başarılı dönem, daha önceki dönemlerin başarıları üzerine kurulmuştur. Önemli gelişmeler bu sayede gerçekleşir.

Bu üç ilke çağımızın karmaşıklığını ortaya koyan şu iki olguya esas teşkil eder:

*Tasarım süreçlerinin üretim süreçlerine uydurulması,

*Üretimin estetik değerler göz önüne alınarak sanat bulgularına göre düzenlenmesi.

Bu olgular zaman zaman birbirlerinin yerini alırlar. Üretim süreçleri değişse bile, insanın yapısında var olan estetik düşünce sanat bulgularıyla bütünleşerek, kendini sürekli yenileyen sanat anlayışlarını oluşturur. Bunun sonucunda da yeni üretim biçimleri oluşacaktır. Tasarım bu sayede üretici ve yeniyi oluşturucu bir işlev yüklenecektir. Paralel olarak çağdaş tasarım, kendini oluşturacak değerleri ve üretim biçimlerini tasarlamak zorundadır.

3. TEKSTİLDE TASARIM

Tekstilde tasarımın ana ilkesi estetik unsurları içerecek özgün olması yanında işlevsel olmasıdır. İşlevsel olmayan bir tekstil ürünü sanat eseri kapsamına girer ve tekstil tasarımının dışında tutulur.

Sanatsal uğraşların tümünde olduğu gibi tekstil tasarımını yönlendiren birincil etmen "yaratma" dır ve işin özünü yaratı oluşturmaktadır. Bu yaratı, ürünün kullanım yerini, fonksiyonunu, şeklini belirlediği gibi estetik öğeleri de yönlendirmektedir. Yaratım, zihinsel ve maddi yaratım olmak üzere iki aşamada gerçekleşir. Yapılan çalışmanın içeriği zihinde somutlaştırıldıktan sonra kullanılacak malzemeye aktarılır. Böylelikle maddi yaratım dediğimiz " dış biçim" ortaya çıkmış olur. Bu iki yaratım oluşurken tasarım dediğimiz olgu işleme girer.

Yaratma aşamasını uygulama ve üretim, daha sonra da pazarlama aşaması takip eder. Tekstil tasarımında tüm bu aşamalara bilim fazlasıyla katkıda bulunmaktadır. Bilim ve teknolojiden yararlanılarak tekstil, ilk çağlardaki ilkel üretimlerden bugünkü çağdaş üretimlere gelebilmiştir. Tekstil endüstrisinde bulunan yeni malzeme ve teknikler, makinaların kapasitesinin artırılması tekstil tasarımının yaratma gücünü ve çeşitliliğini arttırmıştır. Buna bağlı olarak her tasarımda bulunması gereken ortak amaç ve nitelikler vardır.

Bunlar;

- İnsan mutluluğu,
- Amaç birliği,

- İşlevsel sıra-düzen,
- Dört boyutluluk,
- Değişim'dir.

Bu amaç ve nitelikler tekstil için de geçerlidir.

Tasarımın amacı insanı tatmin etmek, insanı mutlu kılmaya hizmet etmektir. Üretilen tasarımlar ve bunun sonucu ortaya çıkan ürünler insanın duygularını ve gereksinimlerini psiko-fizyolojik olarak doyurabilmelidir.

İnsanoğlu günümüzde sosyal, politik, ekonomik, estetik öğelerin hakim olduğu bir dünyada yaşamaktadır. Zaman içinde bu öğeler değişim gösterebilir de bir tasarım ürünü tüm bu öğelerin sentezini içeren bir bütünlüğe sahip olmalıdır.

Tasarımı oluştururken çözümlene iyi yapılmış ise, tasarımın iç ve dış işlevleri arasında sıra-düzen, denge var demektir. Fiziksel ve zamansal değişimden etkilenen işlevsellikte sistematiklik, bu sıra-düzenin sürekli göz önünde bulundurulmasıyla elde edilebilir.

Bunun sonucunda nesnelere, gereksinimlerini karşıladıkları toplum parçasının sürekli değiştiğini hesaba katarak, fiziksel üç boyutluluk yanında, bir dördüncü boyutu, zaman boyutunu da ilave etmek gerekir. Çünkü nesnelere zaman boyutu olmaksızın işlevsel kılmaları mümkün değildir.

Çağımız tasarımlarının bir ilkesi de değişim ilkesidir. Bu gün de, özde geçerli olan tasarımı insan için yapma amacı, günümüzün karmaşık yaşam tarzı nedeniyle sınırlarının dışına çıkmaya başlamıştır.

3.1. Tekstil Tasarımında Etkili Olan Faktörler

Bir tekstil ürününün tasarlanması sırasında başlangıcından bitimine kadar olan her aşamasını sosyal, kültürel, teknolojik, ekonomik, estetik ve de bazı alanlarda fiziksel faktörler fazlasıyla etkilemektedir. Tüm bu faktörleri yönlendiren etkenin insan faktörü olduğu ise unutulmaması gereken bir husustur. Amaç insanı mutlu kılmak olduğuna göre tüm bu faktörler zamana göre değişiklik gösterecektir.

Tekstil tasarımcısı ürününü tasarlarlarken hitap edeceği halk kesimini yani sosyal çevreyi öncelikle saptamalıdır. Örneğin kırsal kesimde yaşayan bir kişi ile kentte yaşayan bir kişi arasında beğeni, zevk ve kullanım amacı v.s. bakımından büyük farklılıklar ortaya çıkacaktır. Sosyal yapıda kaynaklanan farklılıklar giyim tekstiline ve mekan ile birlikte diğer tekstil ürünlerinin hepsine yansiyacaktır. Buna bağlı olarak yazlık bayan elbiseliği şeklinde tasarlanacak bir tekstil ürününde kırsal kesim kadını ile bir kent kadını renk-doku-desen, bir konfeksiyon ürünü haline gelmiş ise biçim bakımından farklı öğeler arayacaktır. Biri parlak renkli, iri desenli (dallı-güllü v.s.), ipeklili bir kumaş ya da fazla süslü bir

elbiseyi tercih ederken, diğeri daha sade, pastel renkli olanı tercih edecektir.

Böyle bir örnek hemen fiziksel faktörleri akla getirecektir. Geniş ölçüde giyim tekstilinde etkili olan fiziksel faktörler diğerk tekstil ürünlerini de etkileyecektir. Fiziksel faktörlerin kapsamına giden iklim koşulları, giyim yazlık-kışkık-mevsimlik şeklinde grublara ayrılmasına neden olacaktır. Dolayısıyla kullanılacak malzemenin cinsini, dokusunu, renklerini, ve biçimini de belirleyecektir. Yazlık bir giysi özellikle serin, kışkık ise sıcak tutacak şekilde hazırlanmalıdır. Yazın kısa kollu, kolsuz, askılı giysiler giyilebilirken, kışkık giysiler soğuktan korunmak amacıyla uzun kollu ve kapalı olmaktadır.

Tasarımcıyı ve tasarlanacak ürünü insanın cinsiyetine bağlı fiziksel faktörler de etkilemektedir. İnsanoğlunun yaradılışından beri zaman zaman bir noktada birleşirse de giyimde kadın ve erkek arasında belli bir çizgi farkı vardır. Buna bağlı olarak günümüzde tasarımcıyı yönlendiren giysi grubları kadın-erkek-çocuk- ve üni-seks olarak grublandırılabilir. İnsanların vücut yapılarına bağlı fiziksel görünüşleri ise (uzun-kısa-şişman-zayıf v.s.) tasarımcı ve ürünü yönlendiren bir diğerk faktördür.

Kültürel faktör olarak isimlendirdiğimiz, değişik sosyal çevrelerde yaşayan insanların kültürel yapıları, tasarlanacak ürünü etkileyen bir diğerk faktördür. Sosyal yapı ile bir bütünlük içinde olan kültürel faktörler, insanların geçmiş dönemlerden günümüze değin edindiği düşünce, davranış ve geleneksel öğeler olarak tasarımcıyı ve tasarlayacağı ürünü etkileyecektir.

Her ne kadar kırsal kesim ile kentlerde yaşayan insanların renk-doku-desen biçim anlayışları ve hatta aynı sosyal çevrede yaşayan insanların bile kültürel yapılarından dolayı renk-doku-desen-biçim anlayışları birbirinden farklı olsa da bütün kesimler estetik faktörlerden etkilenirler. Bu etkileme tüketici olan bireyle birlikte ürünü tasarlayacak bireye de yansıyacaktır. Gelişmenin ön planda ve yüksek düzeyde olduğu çağımızda estetik öğeler tekstil ürünlerine yenilik getirici ve onları çeşitlendirici niteliktedir. Yukarıda da değindiğimiz gibi tasarımın ana ilkesi insan mutluluğudur. Estetik faktörlerle bu mutluluk en üst seviyeye ulaşabilir ve insanın beğenilerini sanatla bütünleştirebilir.

Estetik faktörlerin sanatla bütünleşmesi "moda" adını verdiğimiz olgunun oluşmasına yardımcı olur. Her ne kadar ekonomik koşullardan ortaya çıkmışsa da estetik faktörlerle çeşitlilik kazanmıştır.

Öncelikle bir tekstil ürünü olan giysilerde ön plana çıkan moda, günümüzde insanı ilgilendiren her alanda etkisini hissettirmektedir. Tasarımcıyla başlayan moda olgusu, tekstilde iplikçi, desenci, kumaşçı ve konfek-

siyoncu ile devam eder. Estetik ve sanat bileşimi bu sıralamanın her aşamasında etkili olabilmektedir.

Moda bir değişim sürecidir ve değişen zevklere, duyulan gereksinimlere göre biçim alır. Zaman zaman ekonomik koşullara bağlı olarak belirli dönem modalarının birbirini izlediği bir sürece bürünse de, yine de bazı değişimlerin olduğu kesindir. Çünkü moda kendisini zaman içinde sürekli yenilemektedir.

Modanın ekonomik faktörlere bağlı olan yönü ise, daha önceki yıllardan elde kalan kumaş, boya v.b. gibi tekstil kapsamına giren her malzemenin yeniden değerlendirilmesi şeklindedir. Her yıl dünyanın belli başlı tekstil üreticileri ve modacıları bu malzemeleri ne şekilde değerlendireceklerine karar verirler ve estetik ve sanat öğeleriyle de süsleyerek kullanıma sunarlar. Buna bağlı olarak yeni bir yılın modası bir yıl önceden hazırlanır.

Yıllara, mevsim sezonlarına, cinsiyete göre farklılık gösteren moda insanları fazlasıyla etkisi altına almıştır. İçinde yaşadıkları sosyal yapıya, psikolojik durumlarına göre anlayışlarını ve zevklerini biçimlendiren modaya insanlar, ekonomik koşullarını göz önünde bulundurarak, bir etek, bir ayakkabı, çanta v.b. bir ürünle ya da bir renkle de olsa ayak uydurmaya çalışmaktadır.

Ekonomik faktörler, modanın dışında, bir tekstil ürünü tasarımı başlangıcından ürün haline gelinceye kadar her aşama ve tasarımcısını da etkilemektedir. Ekonomik faktörlere bağlı olarak daha ilk aşamada, oluşturulacak tekstil ürünü tüm israf ve aşırılıklardan uzak tutulmalıdır. En düşük maliyetle en iyi üretim hedeflendiği günümüzde, yatırımcıların bu iş için ayıracakları para tasarımcıyı ve oluşturacağı ürünü büyük ölçüde etkiler. Bu etkilenme özellikle bir tekstil tasarımcısının kullanacağı kumaşın ya da diğerk tekstil malzemesinin cinsinden (iplik cinsi ve renklilik söz konusu ise boya kalitesi v.s.) yüzeyinde yapacağı desenlemelere kadar yansıyacaktır. Ürünün piyasaya sürüleceği sosyal kesim ise bu iş için harcanacak paranın sınırını belirlemektedir.

Ekonomik faktörler tüketiciyi de fazlasıyla etkiler. Kişiler gereksinimlerini beğeni ve anlayışla birlikte ekonomik koşullara göre de ayarlamak durumundadırlar. Çünkü artık günümüzde zevk ve beğeniyi ister istemez ekonomik faktörler yönlendirmektedir. Kişiler ekonomik yetersizliklerden dolayı daha az beğendikleri, kalitesi istediğinden daha düşük bir malı almak zorunda kalmaktadırlar.

Bir de teknolojik faktörler dediğimiz, her alanda etkisini fazlasıyla hissettiren faktörler vardır. Tekstilde de akıl almayacak yeniliklerle karşımıza çıkmaktadır. İki tahta çubuktan oluşan, ipliklerin elle geçirildiği tez-

gahlardan, bugün hava ve su ile bile çalışabilen tezgahlar meydana getirilmiştir. Tekstil ürününün kalitesini, biçimini, fonksiyonunu "insan" ile birlikte artık makineler hatta bilgisayarlar belirlemektedir. Teknolojideki gelişmeler tekstil alanında esas olarak iplik ve kumaş üretiminde görülmekle birlikte, günümüzde artık tekstil için önemli bir alan olan işlemede de önemli ilerlemeler katedilmiştir. Hazır giyim ve yaşadığımız mekanlar içinde kullandığımız tekstil ürünleri (döşemelik-perdelik kumaşlar ve onların dikimleri, yer döşemeleri v.s.) alanında gerçekleşen teknolojik gelişmeleri de göz ardı etmemek gerekmektedir.

Teknolojik gelişmelerin tekstile olan bir başka etkisi tasarlama aşamasında olmaktadır. Tasarım aşaması bilgisayar teknolojisindeki gelişmelerle yapısal değişimler göstermektedir. Özellikle dokuma kumaş tasarımı yapan stüdyolar bilgisayarlardan oluşan laboratuvar görünümü almaya başlamıştır. Bunun yanında iletişim ve elektronik alanındaki gelişmeler de tekstil ürününü üretim aşamasında ve üretildikten sonra etkilemektedir.

Tekstil tasarımını etkileyen faktörleri her ne kadar belirli grublarda incelediysek de kesin çizgilerle birbirinden ayıramayız. Her faktör belli bir noktada birbirine bağlıdır ve zaman zaman herbiri diğerini gerektirir.

3.2. Tekstilde Tasarımı Oluşturan Ögeler

Tekstil alanındaki her düzenleme çizgi-biçim-doku-renk v.b. tasarımın ögeleri ile meydana getirilmektedir. Tüm sanat dalları için de geçerli olan bu ögeler tasarımcısının düşünce ve uslubuna göre farklılık gösterir. Bir tekstil ürününün oluşumunda ise, kullanım amacına yönelik olması nedeniyle bir takım faktörler de bu ögeleri etkilemektedir. Dolayısıyla düşünce ve uslub da bu faktörlerden etkilenecektir.

Bir tekstil ürününü mamül hale getirebilmek için öncelikle "çizgi" dediğimiz tasarım ögesini kullanırız. Görsel bir anlatımda ilk anlatım ögesi olan çizgi ile istediğimiz türde etkiler yaratabiliriz. Çizgilerin formları, insanda farklı anlamlar ve duygular uyandırır.

- Yatay düz çizgiler durgunluk etkisi verir, dinlendirici niteliktedir.

- Dikey düz çizgiler süreklilik etkisi verir, yükseliş temsil eder.

- Daireler genişleme, yayılma etkisi verir.

- Uyumlu eğriler, hareket, kaşınma ve neşe duygusu uyandırır.

- Kırık çizgiler ise kararsızlık ve süreksizlik duygusu.

Çizgilerin psikolojik etkilerinden başka, bir de fiziksel görünümü farklılaştıran etkileri vardır. Örneğin zayıf ve uzun boylu bir kişi enine düz çizgilerden oluşan bir giysi giyerse, olduğundan daha toplu ve kısa, şişman ve

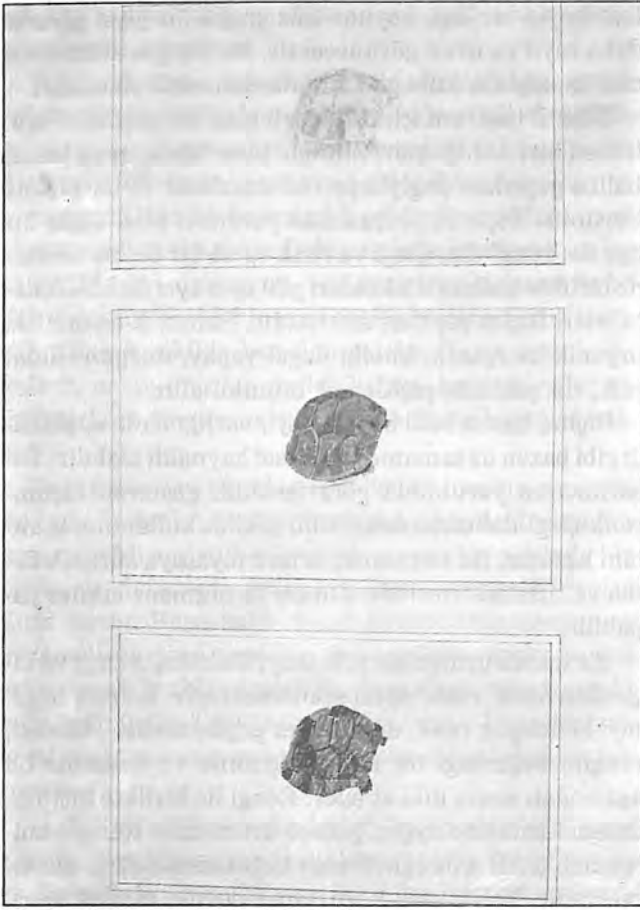
kısa boylu bir kişi, boyuna düz çizgili bir giysi giyerse daha zayıf ve uzun görünecektir. Bu bir göz aldanması olsa da, kişinin fiziki görünümünden etkili olacaktır.

Tekstil tasarımı içinde geçerli olan vazgeçilmez öğelerden biri de biçimdir. Zihinde tasarlanan ürün tasarımı haline geçerken çizgiyle çevresi sınırlanır ve bir biçime bürünür. Biçimin oluşmasına yardımcı olan diğer bir öğe de "renk" dir. Çizgi ve renk ögesi bir biçim üzerinde birlikte kullanılabilirler gibi ayrı ayrı da kullanılabilirler. Biçim çeşitleri sınırsızdır. Simetrik-asimetrik, organik-inorganik, kübik, doğal-yapay, durgun -dinamik, v.s. şeklinde çeşitlemek mümkündür.

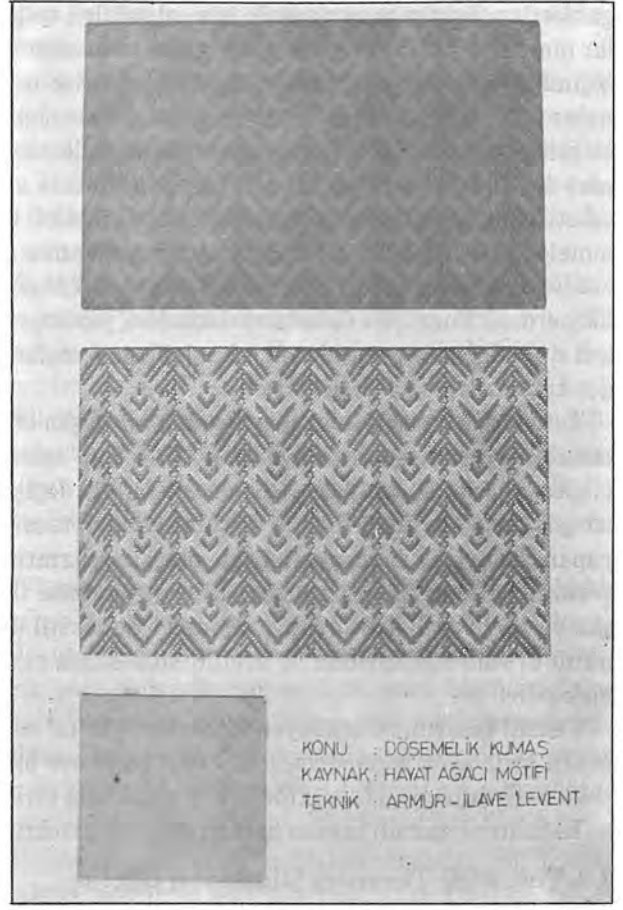
Biçim, bazen belli bir nesneyi, varlığı ifade edebildiği gibi bazen de tamamen zihinsel kaynaklı olabilir. Tasarımcının yorumuna göre farklılık gösteren biçim, renk-çizgi-dokunun dengeli bir şekilde kullanımıyla anlam kazanır. Bu bütünlük, ürünü piyasaya sürecektir firma ve tüketici üzerinde olumlu ve olumsuz etkiler yaratabilir.

Bir tekstil ürününde tüketiciyi ilk bakışta çizgi ve biçimden önce "renk" ögesi etkilemektedir. Estetik beğeni belirleyen renk, duyguların çağrışımıdır. Tüketici, rengini beğendiği bir malın biçimine ve desenine bu aşamadan sonra dikkat eder. Rengi ile birlikte biçim, deseni kendisine uygun gelirse ürünü alır. Rengin kullanım biçimleri de tüketicinin beğenisinde etkili olabilmektedir. Yalın, açık-koyu, sıcak-soğuk, tamamlayıcı, aldatici, kalite, miktar, biçiminde kullanımları olan renkler, bir yüzey üzerinde zaman zaman tek başlarına zaman zaman da birlikte kullanılmaktadır. Açık ve sıcak renkler diğer renklere nazaran çok daha etkilidirler. Kırmızı renk kişi üzerinde çekici bir etki bırakırken, sarı huzursuzluk verici bir etkiye sahiptir. Göz, dinlenmek için içgüdüsel olarak mavi ya da yeşili arar. Renklerin bu tür etkilerinden yaşadığımız mekanlar içinde de faydalanabiliriz. İnsana huzur veren, dinlendirici bir oda istiyorsak, perde ve döşemelerini mavi tonda seçebiliriz. Eğer, neşeli, cıvılcıvılcı bir oda arzularsak daha sıcak, hareketli renkler kullanırız. Bir çocuk odasında ise, ister perde ister yer döşemesi v.s. olsun zeka gelişiminde faydalı olduğu için tercih edilen renk turuncu ve tonlarıdır. Fakat yine de bu renk kullanımını kişilere göre değişir. Sonuç olarak renklerin bu farklı kullanımları kişilerin estetik beğeni ve tarzlarını, duygu ve düşüncelerini belirler.

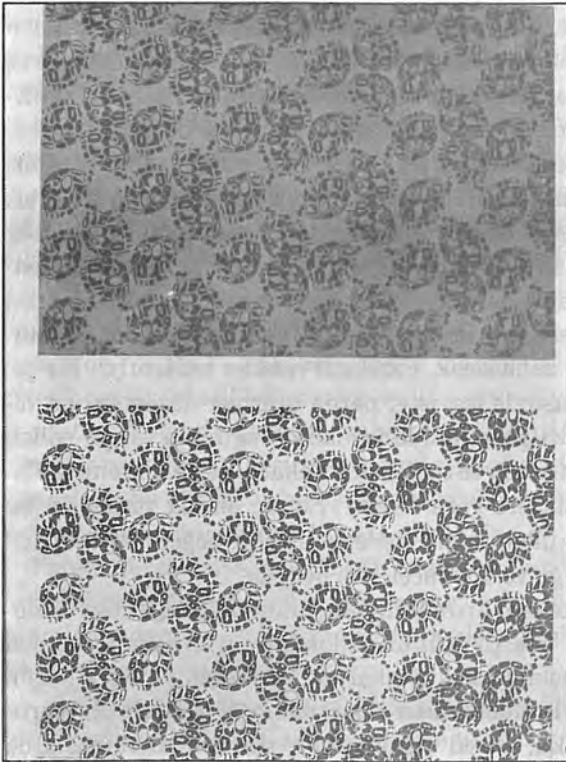
Bir tekstil ürününün oluşumundaki diğer öğe de dokudur. Tekstil ürününde doku, tasarım aşamasında iki farklı şekilde ortaya çıkar. Malzemenin ya da örgünün yapısıyla oluşturulan doku, resimsel öğelerle oluşturulan doku. Baskı türü kumaş dediğimiz kumaşlarda özellikle bezayağı örgü kullanılıyorsa, desenin özelliklerine göre resimsel öğelerle doku verilebildiği gibi, fark-

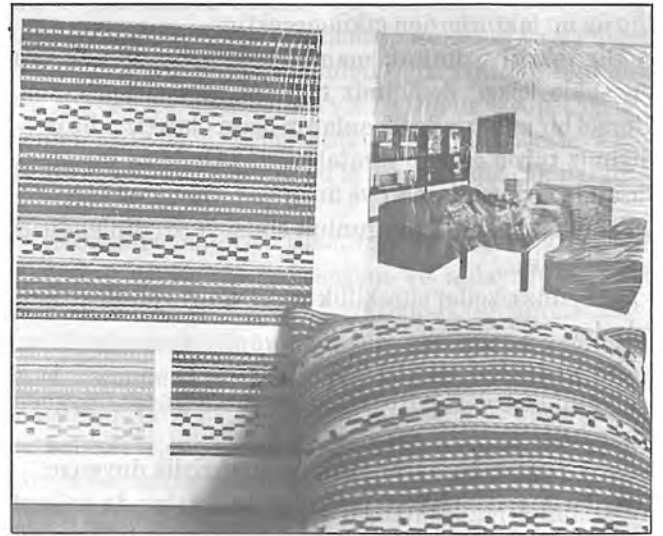
Resim 1. Çizgi-Biçim-Renk-Doku Öğeleri

Resim 3. İç Mekan Tekstili (Döşemelik)

Resim 2. Çizgi-Biçim-Renk Doku Öğelerinden Yola Çıkararak YüzeY Düzenleme

Resim 4. İç Mekan Tekstili (Aksesuar)

Resim 5. Giyim Tekstili (Spor Giyim)
lı örgü kullanımlarıyla (dimi-panama-saten v.s.) do-
ku elde edilebilir. Dokuma kumaş dediğimiz kumaşlar-
da ise doku, örgünün ve malzemenin yapısına bağlıdır.
Zaman zaman bu iki grubun birlikte kullanıldığı da ol-
maktadır.

En genel anlamlarıyla ele alınan çizgi-biçim-renk-do-
ku öğelerinin bir tekstil yüzeyinde kullanım düzenleri
(düzenli-düzensiz v.s.), yan yana gelme şekilleri (ard
arda, simetrik, asimetrik v.s.) oluşturulan tasarıma bir
ritm vermektedir. Bir yüzey düzenlemesinde çok önem-
li olan ritmin etkinliği, yalnlık ve karmaşıklık oranları-
nın isabetli bir şekilde dengelenmesine bağlıdır. Ritmi
oluşturan etkenlerden birinin (tekrar-aralık-ölçü-hare-
ket-süreklilik) eksik ya da az ya da daha güçlü olması
etkiyi azaltacak ve dengeyi bozacaktır.

4. SONUÇ

İnsanın gereksinimleri yaşadığı zamana, teknolojik
gelişmelere göre değişiklik ve çeşitlilik göstermektedir.
Buna bağlı olarak yaşadığımız çevre de her alana el at-
mış olan tasarlama olgusu da gelişmeler göstermiştir.
Bir ürünün tasarlanmasında kullanılan yöntemler za-
mana ve teknolojiye göre farklılık gösterse de kültürel,
ekonomik, teknolojik, sosyal v.s. gibi faktörler tasarla-
nacak ürünü ve tasarımcıyı etkilemeye devam edecek-
tir. Tasarımı oluşturan renk-biçim-çizgi-doku gibi öğe-
ler ise farklılaşan yöntemlere bağlı olarak değişiklik
gösterecek, fakat tamamen ortadan kaldırılamayacak-
lardır.

İçinde yaşadığımız çevre o kadar karmaşık bir hale
gelmiştir ki, diğer alanlarda olduğu gibi tasarımda da
özellikle faktörler arasında kesin sınırlamalar yapmak
mümkün değildir. Çünkü her biri diğerini gerektirmek-
tedir. Tasarımı oluşturan öğelerle faktörler arasında
da her zaman bir etkileşim vardır.

Sonuç olarak, bir takım faktörlere ve öğelere bağımlı
olsa da tasarım, insanların gereksinimlerini karşıla-
mayı hedefleyen, işlev, görünüm gibi her yönden yük-
sek düzeyde yenilik getirici yarı karmaşık, yarı düzenli
bir olgudur.

KAYNAKÇA

- AKSOY, E., Mimarlıkta Tasarım İletim ve Denetim, İstanbul,
Gün Matbaası, 1975.
- BEYAZIT, N., Konut Araçları Açısından Ele Alınan Sistematik
Bir Tasarlama Yönteminin Geliştirilmesi, İstanbul, İ.T.Ü. Mimar-
lık Fakültesi Baskı Atölyesi, Doktora Tezi, 1969.
- GÜNGÖR, H., I., Temel Tasar, İstanbul, Çeltüt Matbaacılık Koll.
Şti., 1972.
- IŞINGÖR, m., ETİ., Temel Tasar Eğitimi Resim Teknikleri
Grafik resim, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1986.
- ALPAY, H., R., "Teknolojik Gelişmelerin Tekstil Tasarımına
Etkileri", Tekstil Tasarım Sempozyumu, İstanbul, Mimar Si-
nan Üniversitesi Matbaası, Mayıs 1989.
- SALDIRAY, S., "Çağdaş Tasarım Olgusu ve Tekstil", Akademi
Dergisi, Sayı 9, İstanbul, İ.D.G.S.A. Matbaası Akademi Yayını
49,1980.

Yard.Doç.Şerife SEZGİN

1944 yılında Çeşme'de doğdu. 1973 yılında
İ.D.G.S.A Uygulamalı Sanatlar Yüksek Oku-
lundan Tekstil Dizayneri olarak mezun oldu.
1974-1975 yıllarında İzmir Şark Sanayi Kum-
panyası T.A.Ş.'de Tekstil Tasarımcısı ve Kali-
te Kontrol Şefi olarak, 1977-83 yıllarında An-
kara'da Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Mü-
dürlüğünde Uzman olarak çalıştı.

1983 yılında D.E.Ü.Güzel Sanatlar Fakültesi Uygulamalı Sanatlar
Bölümünde göreve başladı.

1984 yılında D.E.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsünden Sanatta Yeter-
lik aldı. 1991 yılında Yrd.Doçentliğe atandı. Halen bu göreve devam
etmektedir. Evli ve bir çocuğu vardır.

Araş.Görevlisi Nesrin ÖNLÜ

1963 yılında Dikili'de doğdu. 1984 yılında Do-
kuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakülte-
sinden Tekstil Tasarımcısı olarak mezun oldu.
1985 yılında aynı Fakültede Araştırma Görevli-
si olarak göreve başladı. 1986 yılında Dokuz
Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Uygulamalı Sanatlar Bölümünde Yüksek Li-
sans'u başladı ve Ocak 1990'da tamamladı. 1991 yılında aynı ensti-
tüde "Sanatta Yeterlilik" programına başladı. Halen görevine de-
vam etmektedir. Evli ve bir çocuğu vardır.